

UDK/UDC: 235.3(497.5 Vinodol)

Ivanka Pavlić

MJESNI SVECI ZAŠTITNICI NA PROSTORU VINODOLA

Kao što je običaj u našem narodu svako mjesto ima svog sveca, jednog ili više, koje štuje kao svoje zaštitnike. Tako je i u crikveničko-vinodolskom kraju. Nastalo je to još u najstarije vrijeme, kada su ovamo doseljene prve skupine Hrvata i ovdje formirale svoja staništa.

Pritom razlikujemo svece čije ime nosi crkvena župa i uz njegovo ime uobičajen je mjesni blagdan. U nekim mjestima je to uzeto kao dan grada, kao što je u Crikvenici dan grada na Veliku Gospu, kada se štuje UZNESENJE BLAŽENE DJEVICE MARIJE, kojoj je posvećena i župna crkva u delti rječice Dubračina. Uz to svako mjesto ima i jednog ili više svetaca, a najčešće svaki od njih ima i svoju crkvu, pa tako u Selcu župna crkva nosi ime svete Katarine, ali uz to postoji i crkva sv. Fabijana i Sebastijana te svetog Josipa, ali se slavi i kao crkveni blagdan sveti Luka¹, makar nema svoje crkve.

Religijska kultura u našem je narodu obuhvatnija, pa vjernici posjećuju i crkve u bližoj okolini, u vrijeme većih bogoslužja, primjerice na Velu Gospu u Trsatu, Krasnu, Ličkom polju i sl. Manja naselja u okviru pojedinih crkvenih župa imaju svoje svece i kapelice, u kojima se održavaju prigodna bogoslužja i mala seoska slavlja, a takvih je u vinodolskom kraju više.

U ovom članku ćemo obraditi samo svece čija imena nose crkvene župe i čine glavne blagdane u našim mjestima i ukratko opisati. To su:

ŽUPNI SVECI I MJESNI BLAGDANI – abecednim redom

Bribir	29. lipanj	SVETI PETAR I PAVAO (Petrova)
Crikvenica	13. lipanj	SVETI ANTON PADOVANSKI
	15. kolovoz	UZNESENJE BLAŽENE DJEVICE MARIJE (Vela Gospa)
Dramalj	22. svibanj	SVETA JELENA DJEVICA MUČENICA

¹ Tog je dana posvećena nova, današnja župna crkva svete Katarine, pa je Lučino uzeto kao mjesni narodni blagdan.

Drivenik	7. svibanj	SVETI DUJAM
Grižane	11. studeni	SVETI MARTIN (Martinja)
Jadranovo	25. srpanj	SVETI JAKOV (Jakovlja)
Klenovica	13. srpanj	SVETA MARGARETA DJEVICA MUČENICA
Novi Vinodolski	3. svibanj	SVETI APOSTOLI FILIP I JAKOV
Selce	25. studeni	SVETA KATARINA (Katarinino)
Tribalj	2. srpanj	SVETA ELIZABETA – (Jelisaftina)

UKRATKO² O SVAKOM ŽUPNOM SVECU I BLAGDANU TIJEKOM GODINE

3. svibnja – blagdan svetih apostola Jakova i Filipa – NOVI VINODOLSKI

Apostol Filip rijetko se javlja u evanđeoskim izvješćima. Uglavnom se povezuje s izvješćima o čudesnom umnažanju kruha, te je nazočan kod okupljanja Kristovih učenika nakon Uzašašća. Predaja kaže da je propovijedao Evanđelje među Skitima i učinio čudo u Hierapolisu, kada je pomoću križa otjerao zmiju i spasio kraljeva sina, međutim štovatelji zmije pogubiše Filipa. Filip se obično prikazuje kako nosi križ lstinskog oblika pričvršćen na vrhu štapa, a uz njega je često zmija ili zmaj. Zaštitnik je trgovaca i proizvođača šešira. Po novom kalendaru slavi se i 11. svibnja zajedno sa sv. Jakovom mlađim.

Jakov mlađi je prema predaji Isusov rođak i prvi biskup u Jeruzalemu. Kako je preživio kad su ga bacili s vrha hrama razjareni ga je narod dotukao štapovima te se na spomen toga mučeništva sv. Jakov mlađi prikazuje sa štapom ili mlatom.

² U jednoj drugoj prilici pisat ćemo o ostalim mjesnim svecima te поближе o pojedinim crkvama.

7. svibnja – sveti Dujam – DRIVENIK

Sveti Dujam je salonitanski biskup i mučenik. Predaja ga drži apostolskim učenicom. Po splitskoj legendi on je porijeklom iz Sirije. Obratio se na kršćanstvo propovijedanjem sv. Petra s kojim pođe kao prijatelj u Rim, a zatim biva upućen u Salonu, gdje je utemeljio crkvenu zajednicu. Zbog njegova nauka gradski upravitelj naredi da mu se odrubi glava. Tijelo je odneseno u Split, gdje se i danas štuje kao zaštitnik grada. Prikazuje se u biskupskoj odori s palmom i prvostolničkim križem.

22. svibnja – sveta Jelena – DRAMALJ

O svetoj Jeleni zna se veoma malo. Među škrtim podacima, više prema predaji, zna se da je štovana u Burgusu kao svetica i mučenica. Rodom je iz Siere, u pokrajini Sedano, sjeveroistočno od Burgusa. U Burguse je došla u posjet mučenici Čentoli, gdje se preobrati u kršćanstvo (prema drugim izvorima već je došla u Burguse kao kršćanka), ali je i bila zatočena i pogubljena nakon što je pretrpjela velike muke, kao sudruža Čentole.

13. lipnja – sveti Anton Padovanski – CRIKVENICA

Sveti Anton rođen je u XIII st. u Lisabonu. Pristupio je redu sv. Augustina, a potom se pridružio sv. Franji Ašiškom. Odlikovao se govorničkim darom te je predavao bogoslovni nauk u Bolonji i Padovi, gdje je i umro u 36 godini života. Obično se prikazuje odjeven u franjevački habit, a u rukama drži svetačke oznake: ljiljan, križ, ribu, knjigu i plamen. U doba renesanse najčešće se prikazuje s djetetom Isusom na rukama. Zaštitnik je siromaha i zaljubljenih.

29. lipnja – sveti Petar i Pavao – BRIBIR

Sveti Petar, apostol, galilejski ribar, zvani Šimun, brat Andrijin. Kad ih Isus pozva da pođu za njim oni ostaviše mreže i postadoše ribari duša. Slijede poznate Isusove riječi: "Ti si Petar – stijena i na toj stijeni sagrađit ću crkvu svoju...". Poznato je Petrovo nijekanje poznanstva s Kristom, ali i njegovo iskreno kajanje, te njegov odlazak u Rim gdje je utemeljio prvu kršćansku zajednicu. U Rimu je mučki ubijen i raspet na križ i to na njegovu molbu s glavom na dolje držeći da nije dostojan umrijeti jednako kao Krist. Najčešće se prikazuje kako drži ključeve neba (jedan zlatni za nebo i drugi željezni za pakao). Kadšto drži u ruci ribu kao ribar ljudskih duša, a ponekad je uz njega i pijetao,

što je u vezi s njegovim nijekanjem Krista. Zaštitnik je ribara i pokajnika.

Sveti Pavao, apostol, spada uz sv. Petra u red najpoznatijih Isusovih sljedbenika. Rođen u Tarzu, a zvao se Savao. Kao rimski građanin dobio je zadatak da rasprši kršćanske zajednice; slijede poznati događaji, kamenovanje sv. Stjepana, Pavlova sljepoća, život u pustinji, krštenje te postaje jedan od najvećih širitelja kršćanstva. Pogubljen je mačem u Rimu. Prikazuje se s mačem, knjigom ili svitkom svojih poslanica. Zaštitnik je teologa, katoličkog tiska i tkalaca.

2. srpnja – sveta Elizabeta – Jelisaftina – TRIBALJ

Nakon Navještenja i začeca Bogorodica putuje u planinski kraj k rođakinji Elizabeti, ženi svećenika Zaharije, koja također nosi dijete – svetog Ivana Krstitelja. Tom prigodom Elizabeta izgovori poznate riječi: "Blagoslovljena si ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje." Prizor se obično odvija na otvorenom pred Elizabetinom kućom, a susret je izražen naklonom ili rukovanjem. Rani mozaici i slike ističu trudnoću obiju žena.

25. srpnja – sveti Jakov stariji – JADRANOVO

Sveti Jakov stariji - apostol, brat je sv. Ivana, a u srodstvu je i s Isusom. Jedna od novozavjetnih poslanica pripisuje se upravo njemu. Poslije Isusova uzašašća ništa se o njemu ne bilježi osim činjenice da ga je Herod dao pogubiti mačem. Štuje se osobito u Španjolskoj, gdje je prema legendi postavio temelje kršćanskoj vjeri. Sveti Jakov najčešće se prikazuje s mačem, ponekad na konju sa zastavom u ruci. Ponekad ga prikazuju s hodočašničkom kapom – plosnatom školjkom (jakovska kapica) te sa svitkom što ukazuje na njegov apostolski rad.³

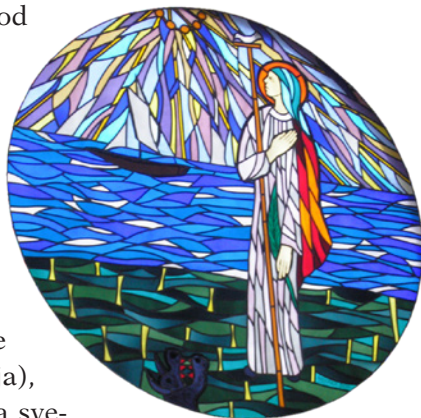
13. srpnja - sveta Margareta od Antiopije – KLENOVICA

Slika svete Margarete djevice mučenice, vitraž u središnjem dijelu crkve, pokon obitelji Prskalo, koji imaju kuću za odmor u Klenovici.

Sвета Margareta od Antiopije prognana je za progona kršćana u III. stoljeću, za vladavine Diklecijana. Uvijek se prikazuje kao kako s križem u ruci pobjeđuje zmaja (sveti Juraj prikazuje se slično, ali na konju. Štuje se kao zaštitnica ribara, te su ju Klenovari i držali mjesnom sveticom i prije izgrad-

³ O običajima na Jakovije vidjeti u prilogu M. Barca u ovom broju zbornika.

nje crkve. Naime crkva svete Margarete od Antiopije u Klenovici izgrađena je tek prošle godine, te je posvećena 13. srpnja 2005. godine (blagoslov crkve obavio je riječki nadbiskup Devčić). Sveta Margareta prikazana je u crkvi na središnjem vitražu poklon obitelji Prskalo, koja u Klenovici ima svoju kuću za odmor.

U sastavu ove župe je i crkva svetog Ilije u Sibinju (ranije se selo i zvalo Sveti Ilija), crkva svetog Jakova u Krmpotama, crkva svetog Antuna Padovanskog u Zagonu, crkva svete Magdalene u Povilama i crkva Marije od Kamera u Ledenicama.

15. kolovoza – Uznesenje Blažene Djevice Marije – CRIKVENICA

Kanonski tekstovi ne bilježe ovaj događaj, dok se usmena predaja nalazi u liturgijama, apokrilima, spisima i legendama. U zapadnim ikonografijama najčešće se naglašava uznesenje Bogorodice s dušom i tijelom u nebo. Obično je prikazan prazan grob oko kojeg stoje apostoli, dok Bogorodicu u nebo nose anđeli. Gdje gdje su prikazani i arhanđeli Gabriel i Mihovil. Od 15. stoljeća pod njezinim je nogama prikazan polumjesec, a oko glave vijenac s dvanaest zvijezdica. Postoji i varijanta u kojoj Bogorodica s neba dobacuje svoj pojas apostolu Tomi i tako ga uvjeri u svoje uznesenje.

11. studenog – sveti Martin – GRIŽANE

Sveti Martin biskup, rođen je u 4. st. u Panoniji. Kao dijete odlazi u samostan, ali po očevu nalogu mora se posvetiti vojničkom zvanju i služiti u Francuskoj. Jednom prigodom nekom siromahu daruje dio svog ogrtača nakon čega mu se ukaza Isus i on odluči svoj život posvetiti redovništvu, te je kasnije zaređen za biskupa. Na slikama je prikazan u biskupskoj odori, katkad s guskom kraj sebe, ponekad i kao vojnik na konju, te kako mačem sječe svoj plašt. Zaštitnik je vitezova, vojnika, siromaha te domaćih životinja, osobito konja i gusaka.

Sveti Martin pripada petorici tzv. Vinskih svetaca, a to su:

22. siječnja, sv. Vinko – prvi put se ide u vinograd, blagoslivlja se trsje vinom, i obavlja prva rezidba,

23. travnja, sv. Juraj, loza mora biti porezana i vinograd prvi put okopan,

24. lipnja, sv. Ivan Krstitelj, vinograd mora biti po drugi put okopani otkinute suvišne mladice,

29. rujna, sv. Mihovil, počinje berba grožđa,

11. studenog, sv. Martin, pretače se mlado vino.

25. studenog – sveta Katarina – SELCE

Sвета Katarina rođena je u 3. stoljeću u Aleksandriji i potječe iz ugledne, po nekima kraljevske obitelji. Po legendi usnula je Djevicu Mariju i dijete Isusa koji ju ne htjede uzeti za svoju službenicu te se ona odluči krstiti. Tada je opet usnula Krista koji je uzme za svoju nebesku zaručnicu. Poznata je po svojoj mudrosti, obrazovanju i zaštiti kršćana, te ju dadu pogubiti. Namjera da ju se rastrga među četiri kotača ne uspije zbog plamena s neba te joj mačem odrube glavu. Simboli s kojima se sv. Katarina prikazuje su kruna, kotači s oštricama, palmina grančica kao simbol pobjede i mač kao oružje mučeništva, te knjiga kao znak velike učenosti. Zaštitnica je djevojaka i studenata.⁴

Sažetak

Svaka župa u katoličanstvu ima svog sveca-zaštitnika, središnji lik, koji se u narodu slavi kao glavni mjesni blagdan. U ovom radu su obuhvaćeni samo ti, župni sveci, koji su dali ime ovdašnjim župama. Uz te svaka župa svetkuje i nekoliko drugih svetaca, a većinom imaju i svoje crkve. Ostaje da se nekom drugom prilikom učini pregled svih svetaca koji se u našem kraju slave i svih crkava u nas.

Ključne riječi

Crkvene župe, sveci-zaštitnici, područje Vinodola

Summary Ivanka Pavlić Patron Saints in the Vinodol area

Every Catholic parish has its saint, a central character that the people celebrate mainly as the town's holiday. This paper deals with those parish saints that gave the parishes their names. Together with these saints every parish celebrates other saints whilst they mainly have their own churches. A complete list of all saints celebrated in our area should be presented at some other occasion.

Keywords

Church parishes, patron saints, Vinodol area

Autorica

Ivanka Pavić, Crikvenica, profesor, Narodna knjižnica i čitaonica Bribir.

⁴ Detaljnije vidjeti u knjizi S. Antić: Selce od rimske lučice do modernog naselja.